

szabályai t. k. ezt mondják: «1. §. Minden ország néptanítóinak egyesületi vagy szövetségei között egy nemzetközi bizottság alakul, melynek célja, hogy tagjai között szoros barátságot és nemzetközi közösséget létesítsen s hogy előmozdítsa a népnek nevelését, a tanítók és tanítónők anyagi és erkölcsi felvirágoztatását és a népeknek egyetértését és testvérisülését.» — Ugyanakkor egyhangúlag és lelkesedéssel fogadták el Bodin kisasszonynak, a *Société de l'éducation pacifique* (a békés szellemben való nevelő egyesület) egyik alapítójának következő határozati javaslatát: «A Liégeben egybegyült tanítók és tanítónők fogadást tesznek, hogy hazájukba visszatérve, meggyőződéstől áthatott apostolai lesznek a népek testvérisülésének és az örök békének».

Vajjon voltak-e ott magyarok is s mitévők lesznek itthon?!

KEMÉNY FERENCZ

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— Az Orsz. Közokt. Tanács ügyvivő alelnöke. A Tanácsot újjászervező szabályzat az ügyvivő alelnökre ruhazza a Tanács egész működésének vezetését és irányítását. *Beöthy Zsolt*, aki az újjászervezés óta 9 éven át töltötte be ez állást, a nyár elején lemondott. Utódjául *Fináczy Ernő* neveztetett ki, a Magyar Pædagogiai Társaság elnöke, a budapesti egyetemen a pædagogia ny. r. tanára, aki ezzel egy új vezető állásban érvényesítheti nagy munkaerejét a magyar közoktatásügy fejlesztésére.

*

— Közgyűlések. Az Orsz. Középiszkolai Tanács egyesület f. évi közgyűlését július 3. és 4. napjain Pécsen tartotta, szíves vendégszeretettel fogadva a város hatóságától és közönségétől. *Beöthy Zsolt* elnök megnyitó beszédében arra a vitára hivatkozik, amelyet a Társadalomtudományi Társaság rendezett a középiszkolai reform kérdésében. Főképen a vitának azon irányzata ellen emeli föl szavát, hogy «az életre nevelés jelszavával bizonyos animozitással illetik közép-oktatásunknak éppen azokat a mozzanatait, melyekben nemzeti jelleg és jelentősége jut kifejezésre». *Négyesy László* főtitkár jelentéséből kiemeljük mint az egyesület múlt évi működésének fontosabb mozzanatait: a tanárképzés gyakorlati részének szervezésére vonatkozó javaslatot, a szüneti fürdőkonviktusok megalapítását, a középiszkolai

rendtartás revíziójának megindítását. Az egyesületi életre is zavarólag ható politikai viszonyokra utalva, amelyek a Széll-Wlasics-féle törvényjavaslat életbe léptetését is megátolták, méltó önérzettel teszi hozzá a főtítkár, hogy «nagy elégtétellel mutathatunk rá arra a jelenségre, hogy noha a közválság miatt a tanárság is súlyosan szenved, a válság egész hosszú tartama alatt nem hánytorgatta senki az anyagi kérdéseket s nem befolyásolta ezáltal a törvényhozás hivatott tényezőit elhatározásukban». Az első előadó *Simonyi Zsigmond* jelentéséből örömmel értesülünk, hogy a negyedszázad óta készülő *Középiskolai Műszótár* végre elkészült és sajtó alatt van. *Vass Bertalan* «A magyar nyelv, stílus és irodalom tanítása» címen tartott előadást. Előadásának súlypontja a stílus tanítására esik, amiről azt mondja, hogy a tanuló lelkét kell tartalmassá tenni, erkölcsi és esztetikai érzékét fejleszteni; azután kiváló irodalmi művek olvastatásával stílusérezékét fejleszteni, s végül az egyes stílári formákat mint az író lelki állapotának természetes nyilvánulása módjait értetni meg. Az irodalom tanítására vonatkozó gimn. utasítást hiányosnak tartja annyiban, hogy nem hangsúlyozza az írónak és művének etikai jelentőségét. A hozzászólók közül *Négyesy László* az eredménytelenség egyik okát abban látja, hogy sokan egyoldalúan csupán nyelvtani szempontból tárgyalják az olvasmányokat, s a sokkal termékenyebb tartalmi tárgyalást mellőzik. Hibáztatja, hogy az iskolai feladatok túlnyomólag reproductív irányzatúak. *Rombauer Emil* a középiskolai reformról szóló előadásában a középiskola orvoslásra szoruló bajai gyanánt felsorolja: a zsufaltságot, az igazgató erejének aprólékos gazdasági teendőkre való elforgácsolását, oklevél nélküli gyakorlatlan tanárok alkalmazását, az előregedett tanároknak időn túl való szolgálatát. A zsufaltság főokának a gimnázium «szerencsétlen privilegiumait» tartja; kívánja, hogy ezek a jogosítványok adassanak meg minden 12 évig iskolázott ifjúnak, különösen pedig ajánlja, hogy a középiskolai tanárok is sürgesék a polgáriskolai reform végrehajtását olyan értelemben, hogy annak a kvalifikacionális jogok megadassanak. Az előadó liberális javaslatait nem mindenik felszólaló helyeselte s csupán az igazgatóknak a gazdasági teendők alól való felszabadítása találkozott egyhangú helyesléssel. *Kálmán Miksa* arról értekezett «Hogyan kellene a reáliskolákban a modern nyelvek tanítását szervezni?» Sokalja a tantervi célt, mert lehetetlen néhány iskolai órában több nyelven beszélni megtanulni. Elégnek tartja az olvasni tudást. Az V. osztályon kezdve túlnyomólag csak egyik idegen nyelvvvel foglalkozzanak a tanulók, szabad választás szerint (egyik «főnyelv», másik «melléknelv»). Egyik tárgyat (a világtörténetet) tanítsák franciául. Szervezenek társalgó tanfolyamokat és hosszabb ideig tartó tanulmányutakat a külföldre. Köz-

gyűlés után a tagok közül sokan társas tanulmányutat tettek a megszállott tartományokban és Dalmáciában.

A Tanítóképző Tanáregyesület május 28-án Budapesten rendkívüli közgyűlést tartott. A rendkívüli közgyűlésre okot az elnök lemondása s ennek folytán új elnök választása szolgáltatott. *Kovács János* az eddigi elnök megnyitó beszédében lemondását azzal indokolta, hogy a kormány kezdeményezése folytán előtérbe lépett a szakfelügyelet rendezésének kérdése s az egyesület közvéleménye erőteljes akciót sürget ebben a kérdésben; ezzel szemben ő, aki a felügyeletet mindig kétes értékű intézménynak tartotta és tartja, nem érzi magát hivatottnak arra, hogy a felügyeletért folytatandó akciót vezesse. A lemondott elnököt 10 évi működése jutalmául a közgyűlés tiszteleti elnökké választotta s azután áttért az új elnök megválasztására. Két erős párt küzdött egymással, mindvégig kétes eredménnyel s végre is *Peres Sándor* lett az új elnök 54 szavazattal *Baló József* 53 szavazatával szemben. Az idő előrehaladt volta miatt a közgyűlés csupán meghallgatta *Huzják Lukács*nak a szakfelügyeletről szóló előadását és javaslatait, de a javaslatokat tárgyalás és határozathozatal nélkül áttette a választmányhoz.

Az Orsz. Polgáriskolai Egyesület július 4. és 5. napjain Iglón tartotta rendes közgyűlését *Lád Károly* elnök vezetése alatt. A közgyűlést Igló város hatósága és közönsége, kulturális intézeteinek vezetői, a vármegyei hatóságok szíves fogadtatásban részesítették. *Lád Károly* elnök megnyitó beszédében sajnálattal hangoztatta, hogy a politikai zavarok, amelyek minden ügyet megakasztanak, feltartóztatják a polgáriskolák sürgetett reformját is, de a reform ha késik is, végleg semmi szín alatt el nem odázható. *Rosenberg Augusta* nagy tetszéssel fogadott szabad előadásban «A tanító társadalmi munkakötelezettségéről» értekezett. Folyton szaporodnak a szociális feladatok s minél műveltebb valamely nemzet, annál fejlettebb egyéneinek szociális lelkiismerete. A tanítóknak ebben elül kell járni. Ilyen irányú feladatok az iskolában: ifjúsági könyvtárak, játszótérek, játzó társaságok, ének-körök stb. szervezése; tanulmányi utazások rendezése, otthoni látogatások. Az iskolán kívül: különböző gyakorlati tanfolyamok rendezése; iskolatársak szövetkezete, dalos körök, játzó-, önképző-társaságok szervezése és vezetése. Sűrű érintkezés a szülőkkal. Dolgozzék a tanító a saját szociális továbbképzésén; vegyen részt a jótékonyági egyesületekben, az erkölctelenség s az alkoholizmus elleni küzdelemben, szövetkezetek s más közgazdasági szervezetek alakításában. *Reöthy Wladimir* «A magyar nyelv tanításáról nemzetiségi iskolákban» értekezett. Külön tankönyveket, az alsó osztályokban minden nap egy magyarnyelvi órát, részletes utasítást kíván és

azt, hogy a tanárok a nemzetiségi vidékeken állandósítottassanak, esetleg külön jutalommal is. A polgáriskolai tanárképzésről szóló vita foglalta el a második napot. A vita már régóta foly s a közgyűlés sem fejezte be, sőt előre ki volt mondva, hogy határozatot hozni nem fognak; most ebben a kérdésben. Az eddigi viták folyamán háromféle vélemény alakult ki: egyik, a melyik önálló tanárképzőben fenn akarja tartani a külön tanárképzést; a másik külön tanárképzést akar, de az egyetemen, ami mellett a mostani tanárképző kollegiumszerű szerepben megtartatnék; a harmadik teljesen azonossá akarja tenni a polgáriskolai tanárok képzését a középiskolai tanárokéval. Az eddigi vitákban a tanárok túlnyomó többsége körülbelül egyenlő arányban oszlott meg a két első vélemény között, a harmadik vélemény mellett egy kisebbség küzd. Mindenik véleménynek egy-egy képviselője szerepelt előadó gyanánt. Az önálló tanárképző mellett *Kovács János* előadó ez alkalommal csak arra szorítkozott, hogy a másik két véleménynek ama közös argumentuma ellen beszéljen, amely szerint az előbb-utóbb elkövetkezendő egységes középiskola kívánja meg az egységes tanárképzést. Rámutat arra, hogy épen az egységes középiskola illetékes tervezői mindig hangoztatták, hogy amellet a külön polgáriskolára még inkább szükség lesz, mint ma van. *Hortobágyi Antal* az egységes tanárképzés álláspontjának előadója a polgáriskolát már most is középiskolának tartja s a középiskolák majdani egységesítésekor a polgáriskolát abba belevonandónak. Nem lát semmi okot a külön tanárképzésre. *Volenszky Gyula* a közbülső álláspont előadója analógiákat hoz fel álláspontja védelmére. Fenn akarja tartani, hogy okleveles tanítók is megszerezhessék a polgáriskolai tanári képesítést, akik a tanárképző közvetítésével jutnának az egyetemre. Végső cél gyanánt előtte is az iebeg, hogy a négy alsó osztályig a polgáriskola is belevonassék az egységes középiskolába. Végül az elnök összegezvén az eddigi viták eredményét, megállapítja, hogy bár a végrehajtás módjára nézve még mindig meg van a vélemények között az éles eltérés, de a tanárképzés követelményei iránt mindinkább tisztázódnak és közelednek egymáshoz a vélemények, úgy hogy akármelyik álláspontot valósítsa is meg a polgáriskolai reform, mindenképen a tanárképzés ügyének fejlődése várható.

*

— **Fővárosi népoktatási intézetek szakfelügyelete.** A fővárosban október 15-én nagy fontosságú intézmény lépett életbe, amely hivatva van a tanügyi adminisztráció terén új és szerencsésebb irányt kezdeni. Az új intézmény nem pusztán szaporítása az ellen-

őrző közegeknek, sőt elsősorban egyáltalán nem is az ellenőrzés a feladata. *Bárczy István* tanácsnok, aki annyi fogékonysággal karol fel mindent, ami a közoktatásügy haladását előmozdítja, ezzel az intézménnyel a *szakszerűséget* akarja bevinni az adminisztrációba. A főváros közoktatásügyét eddig csakis jogászok intézték. Az intézkedés joga ezentúl is náluk lesz. De az intézkedésben nem csupán a § lesz irányadó, hanem a *szakszerű vélemény*, melyet a szakfelügyelők adnak. Ezt a véleményt pedig *nyíltan* fogják adni a szakértekezeteken, melyeket a tanácsnok elnöklete alatt tartanak kéthetenként, esetleg más szakférfiak bevonásával. De különben is a tanácsnok több oldalról kap információt, s így módjában van azokat összehasonlítva megállapítani, hol lehetne esetleg téves az információ. Itt tehát ki van zárva az, amitől a tanítók közül némelyek félnek, hogy besúgás alapján történik intézkedés. A tanítók örülhetnek ha a maguk dolgaiban a maguk embereinek a véleménye érvényesül. Itt csak azok félhetnek, kik nem munkájuk alapján, hanem külső összeköttetések révén akartak haladni. Egyik célja ez intézménynak éppen az, hogy e külső befolyásoktól a közoktatásügy ment maradjon, s mindig csupán az ügy szempontja legyen irányadó.

Az is új ez intézmény életbe léptetésénél, hogy véglegesen csak a szerzett tapasztalatok alapján fogják szervezni. A gyakorlat, az élet mutatja meg, hogyan kell azt kialakítani. Ez is csak helyesséssel találkozhatik, mert kár a szobában ülve valamit előre kieszelni, amiről a gyakorlat azután kimutatja, hogy képtelenség.

Bárczy István tanácsnok körlevélben tudatta az új intézmény életbeléptetését, s ebben világosan megmagyarázza az intézmény célját. E körlevélből adjuk a következőket.

Előre bocsátván, hogy az állami felügyelet és az iskolaszéki laikus felügyelet mellett még mindig hiányzott az önkormányzat részéről a szakszerű felügyelet s hogy hiányzott a szakszerűség a főváros központi adminisztrációjában is, eme hiányok pótlását célozza az új szervezet. «A szakfelügyelet legfőbb célja, hogy a főváros iskoláinak és óvodáinak állapotát hozzáértő szakemberek állandóan megfigyeljék, megfigyeléseik eredményét kéthetenként tartandó értekezleteiken egymással közölgjék, s ez alapon közös tanácskozásaik és megállapodásaik alapján egyfelől az iskolai hatóság részéről teendő intézkedésekre nézve kezdeményező javaslatokat, előterjesztéseket tegyenek, másfelől az általam hozzájuk utalt ügyekben (esetleg a helyszínén szerzendő tapasztalatok alapján) hasonlóképp együttes értekezletükön szakszerű véleményeket adjanak. A szakfelügyelet legelső célja e szerint az iskolákban és óvodákban a helyszínén való közvetlen megfigyelés, tapasztalatszerzés. Tehát nem az ott való irányítás, utasítgatás, bírálgatás, — hanem

«csupán a tapasztalatszerzés, a meglevő állapotoknak számbavétele, szakszerű konstatálása. A tapasztalatok összegezése, azokból a megfelelő következtetések levonása és ez alapon az esetleg teendő intézkedések javaslatba hozása s így végső eredményben az iskolai adminisztráció szakszerű irányítása már nem a szakfelügyelettel megbízott egyesek feladata, hanem a szakfelügyelők testületéé. Erre valók a közös értekezletek. Azt hiszem, ilyen módon teljesen kizárt lesz az a lehetőség, hogy a szakfelügyelet gyakorlása akár a tanító, akár a tanítás szabadságát korlátozza.» Azután a tanítás szabadságának jogosultságát hangoztatva, rátér a körlevél arra, hogy szükségesnek látta a véleményadás jogát személyi ügyekben is a szakfelügyelőkre ruházni, még pedig úgy az ügy, mint a tanítóság érdekében. Megnyugtató hatást vár attól, hogy az előléptetések, jutalmazások esetében «az illetéktelen külső befolyások helyett a tanítóság soraiból való szakfelügyelők *összeségének* befolyása biztosíttassék.» Végül megjegyzi a körlevél, hogy részletes és végleges szabályzatot csak a szerzendő tapasztalatok alapján később fog a tanács kiadni.

Az új szervezet folyó évi október 15-én lépett életbe. A szakfelügyelettel megbízottak a polgári iskolákra: *Lád Károly* és *Weszely Ödön dr.*; az elemi, gazdasági, háztartási iskolákra, továbbá a kisedzővókra és napközi otthonokra: *Ágotai Béla*, *Bardócz Pál*, *Gyulányi Adolf*, *Hajnal Adolf*, *Sántha Lajos*, *Sretvizer Lajos*, *Trájtler Károly* és *Weszely Ödön dr.*; ez utóbbiak — *Weszely* kivételével — az iparostanonciskolákra is; kereskedő-tanonciskolákra: *Mihály József dr.* Egyes szakokra: *Ágotai Lajos* és *Györgyi Kálmán* a rajzra, rajtuk kívül az eddigi szakrajzfelügyelők az iparostanonciskolákban; *Sztójánovits Jenő* az énekre; *Bély Mihály* a tornára. A kisegítő iskolákat, a beszédhibások tanfolyamait *Mihály József dr.* látogatja s azonkívül valamennyi iskolát közegészségi szempontból. Több szakember van még kijelölve, akik a szakfelügyelők értekezleteire meghívandók s esetleg iskolalátogatással is megbízhatók.

*

— **Tanárjelöltek külföldön.** A filologia tanulmányozásának egyik alapfeltétele a nyelvtudás. Alig több, mint egy félszázadja, hogy nálunk az intelligencia nagyrésze még német volt. Ma meg, mikor végre-valahára eljutottunk odáig, hogy magyar társadalmunk van — szüret-e ez, vagy talán tor? — a másik véglethez értünk, mert egyetemeink és pädagogiumunk tanárai a megmondható: még tanárjelölteink egy része is csak töri a németet. Ilyen körülmények között szíves örömmel kell a porosz közoktatási kormány egyik új lépését,

mint követendő példát üdvözlünk. Ez ugyanis némi tárgyalások után megegyezett az angol közoktatási kormánnyal, (és úgy halljuk, hasonló tárgyalás folyik a francia kormánnyal is), hogy csereviszony alapján a középiskoláknál mindkét kormány tanárjelölteket alkalmaz segédtanári állásra. Ezeket a tanárjelölteket már most a következő ellátásban részesítik: A tanárjelölt fölöttes kormánya (ezúttal pl. a német kormány) úti és egyéb költségek fődözésére ad az illetőnek 360 koronát, ezenkívül a külföldön töltött időt próbaévnék számítja be. Az a kormány, amelynek iskolájánál a tanárjelölt alkalmazást kap (ezúttal (pl. az angol), gondoskodik az ifjú teljes ellátásáról, fizet neki havi 120 korona tiszteletdíjat, az illető intézet igazgatójának pedig kötelességévé teszi, hogy az ifjú segédtanárt jobb családnak bemutassa és ekként neki társadalmi életet szerezzen. A segédtanár ennek fejében kisebb csoportokkal anyanyelvéből napi két órai beszédgyakorlatot tart. Lám, a kulturális közös érdek milyen szép hármasszövetséggé egyesítette a kultura legmagasabb fokán álló három nemzetet, amely pedig politikai téren aligha fog valaha is ilyen békés hármasszövetséggé olvadni! Az új intézkedésnek kettős haszna is van: az egyik, hogy a középiskolák növendékei élőbeszédben gyakorolhatják a külföldi segédtanár nyelvét; ez viszont a külföldi város társadalmi életét megismeri, és teljesen elsajátíthatja az illető idegen nyelvet. Ilyen fontos tényezők megemlékezésekor szinte fölöslegesnek tetszik konstatálnunk, hogy mennyire kiterjed minden apróságra a német kormány figyelme. A francia kormánnyal most folyó tárgyalásaiban kikötötte, hogy tanárjelöltjeit ne Párisba, hanem lehetőleg vidéki városokba nevezze ki. Aki a világvárosok erkölcsi életét ismeri, méltányolni tudja ennek a másodrendű intézkedésnek a fontosságát is. Mindezek után pedig szívből jövő óhajunk, hogy az ilyen ujításoknál mielőbb mi is elmondhassuk: c'est tout comme chez nous!

G—s.

*

— A pályaválasztásról. Fontos s örökké időszerű téma, mellyel nemcsak a szülők egyéni szempontjából, hanem az állami háztartás érdekeire való tekintetből is érdemes foglalkozni. Magam is régóta figyelemmel kísérem az erre irányuló honi és külföldi törekvéseket. A szünetidőben egy bécsi újság, az *Illustriertes Wiener Extrablatt* került kezem ügyébe s szemem megakadt egyik lapján, melynek élén ez állt: «Was sollen unsere Kinder werden? Ratschläge für Eltern und Vormünder über die Berufswahl des Kindes: 5. Serie». Vagyis a szerkesztőség sorra szólaltatja meg a különböző életpályák előkelő s közismert képviselőit, akik rövid, de a valóságból merített tanáccsal

és tájékoztatással szolgálnak az olvasó közönségnek. Ez aztán a derék, okos és hasznos dolog, melyet a német sógortól mi is elleshetnénk s különösen a mi napisajtónkra férne rá, hogy az iskola ügyeivel s annak az élethez való viszonylataival kissé többet törődjék.

De maguk az iskolák sem közönyösek pártfogoltjaik pályaválasztását illetőleg s az az alig egyíves füzet, mely előttem fekszik, a legjogosultabb reklámok egyike. A bécsi Deutsch-österreichischer Bürgerschullehrerbund egy Ratgeber bei der Wahl einer Schule für Knaben und Mädchen című röpiwet szerkesztett, mely tömören s gyakorlati módon tájékoztat az iskolák szervezetéről s rendeltetéséről s bizonyára kitünő szolgálatot tesz az érdekelt szülőknék, akik tanügyi dolgokban általában felette tájékozatlanok. A füzet végén hirdetések vannak, aminek révén azt ingyen osztogathatják. Ezt a célszerű ügyeskedést melegen ajánlom a mi tanító- és tanáregyesületeinknek figyelmébe. Legalább azt elérhetnők vele, hogy a gimnázium egyedül üdvöztítő voltában vetett hit megrendülne s a szülők gyermekeik szellemi tehetségeihez és hajlamaihoz mérten választanák meg az elemi iskolát követő iskola nemét.

hf.

*

— **Tanítók a népművészetért.** A berlini *Voksbildung* a német tanítókat arra hívja fel, hogy a *népművészet* érdekében kövessenek el minden lehetőt. Mindenekelőtt ajánlja a *népdalok, közmondások, népmondák, népregék* összegyűjtését. Hála Isten, e tekintetben nálunk már nagyon sok történt! Majd az *ünnepi játékok* és *népszínművek* felkarolását tartja szükségesnek. Itt már nálunk is volna tenni való, mert bizony ma sok szép régi szokás feledésbe megy. A *képzőművészetek* fenntartását és előmozdítását is a nép szellemében ajánlja, amint az igaz nemzeti művészet maradványai kastélyokban, templomokban, főképp igényteleneknek látszó falusi templomokban, emlékoszlopokon és emlékköveken, paraszt-házakban és konyhákban még feltalálhatók. E tekintetben is sok történt már nálunk, de még nincs kimerítve a kincsesbánya mindenütt. Végül a művészi *házi ipar* ápolását ajánlja, mely hajdan oly sok helyen virágzott nálunk is. Hány művészi kiállítású régi állvány, szekrény hever egy-egy elhagyatott zúgban. Hány régi hímzés és kézimunka, ékszerféle és egyéb használati tárgy van a sötétségre kárhozhatóva. Ezeket mind napvilágra kell hozni — úgymond — és tiszteltté tenni.

gy. b.